

Közérdekű perindítás a tagállamokon átnyúló jogsértésekkel szemben

I. BEVEZETÉS

Az utóbbi évtizedben az online vásárlások térhódításával jelentősen megnőtt a határokon átnyúló tranzakciók száma. Az ügylet az internetes áruházak szerződési feltételei alapján jön létre a más tagállamban lévő vállalkozás és a fogyasztó között. A fogyasztók ezeket a szerződési feltételeket a megrendelés során úgy fogadják el, hogy annak pontos tartalmáról nincsenek ismereteik, továbbá nincsenek abban a helyzetben, hogy egyedi megtárgyalást követően változtatni tudjanak azon. Az Európai Unió Bírósága több döntésében is kifejezte, hogy az ügyletkötés ilyen formája felborítja a felek közötti egyensúlyt, a jogok és kötelezettségek tekintetében torzulás következik be. A fogyasztó magasabb szintű jogvédelem iránti igénye számos aspektusból táplálkozhat. A jelen tanulmányban elsősorban azokat az élethelyzeteket vizsgáljuk meg, melyekben a fogyasztó kiszolgáltatottsága abból adódik, hogy a jogérvényesítési eszközökhöz nehezebben fér hozzá. Fokozottan igaz ez a külföldi tényállású ügyekre. Ebben a körben számba vesszük a vonatkozó európai szabályozást, az Európai Bíróság kapcsolódó jogértelmezését is.

II. A FOGYASZTÓI JOGÉRVÉNYESÍTÉS ELŐSEGÍTÉSE EGYÉNI ÉS KOLLEKTÍV ELJÁRÁSOKBAN

Az Európai Bíróság megerősítette a fogyasztók érdekében történő állami beavatkozás elméleti alapjául szolgáló elképzelést a C-240/98 és C-244/98. számú, *Océano Grupo Editorial SA kontra Rocío Murciano Quintero és a Salvat Editores* egyesített ügyben hozott ítéletének 25. pontjában, mely szerint a fogyasztó az eladóhoz vagy a szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig információs szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy a szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek elfogadásához vezet anélkül, hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezek tartalmát.^[1] Az Európai Bíróság szerint az egyes perindítással kapcsolatos nehézségek a fogyasztó

* A tanulmány a Debreceni Egyetem, Állam - és Jogtudományi Kar és az Igazságügyi Minisztérium közötti Jogászképzés színvonalának emelését célzó program keretében készült el.

[1] HL 2000 I-04941.

számára visszatartó hatásúak lehetnek, és arra indíthatják, hogy teljesen lemondjon a jogvédelemről. A C-473/00. számú, *Cofidis SA kontra Jean-Louis Fredout* ügyben^[2] hozott ítélet 34. pontjában foglaltak szerint a fogyasztónak nyújtott védelemnek ki kell terjednie azokra az esetekre is, amikor az eladóval vagy szolgáltatóval tisztességtelen feltételeket tartalmazó szerződést kötött fogyasztó tartózkodik attól, hogy e feltétel tisztességtelen jellegére hivatkozzon, vagy azért, mert nem ismeri jogait, vagy azért, mert e hivatkozástól visszatartják őt egy esetleges bírósági eljárás költségei. Az Európai Bíróság a fogyasztók jogérvényesítése elősegítésének elvét tovább tágította a C-243/08. számú, *Pannon GSM Zrt. kontra Sustikné Győrfi Erzsébet* ügyben hozott ítéletben. E szerint a bíróságnak tevőlegesen is kell segítenie a fogyasztó jogainak védelmét azzal, hogy a tisztességtelenséget a bíróságnak hivatalból vizsgálnia kell.^[3]

A sérelmet szenvedett fogyasztó pert indíthat a jogsértő vállalkozással szemben. Azonban kérdés, hogy ezt tényleg megteheti-e, megteszi-e? Van-e reális lehetősége arra, hogy pert indítson egy külföldön bejegyzett idegen állam joga alatt létrejött vállalkozással szemben?

A már hivatkozott *Océano Grupo Editorial SA kontra Rocío Murciano Quintero* és a *Salvat Editores* egyesített ügyekben állapította meg az Európai Unió Bírósága, hogy az olyan esetekben, amelyekben ugyanazon jogsértés valószínűleg sok fogyasztót érint, és ezért ugyanazok a jogsértő magatartások fogják érinteni őket, nem tűnik eléggé hatékony jogorvoslatnak az, ha az egyes, sérelmet szenvedett fogyasztóra van bízva, hogy keresetet indít-e, vagy más módon fellép-e jogai érdekében. Végül a C-472/10. számú, *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság kontra Invitel Távközlési Zrt.* ügyben az Európai Bíróság mellett eljáró Verica Trstenjak főtanácsnok 2011. december 6-án ismertetett indítványának 41. pontjában olvasható az a fontos megállapítás, hogy az arra feljogosított szervezet által indítható kereset hozzájárul a fogyasztó helyzetének eljárásjogi szinten történő felértékeléséhez, és mentesíti őt például polgári jogi perben a peresztességgel járó költségkockázat alól, ami éppúgy visszatartat egy fogyasztót az egyedi jogérvényesítéstől, mint az egyedi esetben túl alacsony perérték, amely nem érné meg az egyéni ráfordítást.^[4]

Az egyéni igényérvényesítés nehézségeivel szemben a közérdekű, arra feljogosított szervek, szervezetek általi perindítás nyújthat egyfajta megoldást. A közérdekű eljárásokban keresetindítással biztosított az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés azokban az esetekben is, amikor az egyéni perindítás nem történne meg, mivel az egyéni sérelem nem olyan mértékű, hogy elérje a perindítási ingerküszöböt, vagy túlságosan nagy kockázatot jelentene a perindító

[2] HL 2002 I-10875.

[3] HL C 247, 27.9.2008, 2-3.

[4] HL C 346, 18.12.2010, 32-32.

oldalán, illetve az igényérvényesítés más akadályba ütközik.^[5] Ez különösen igaz a kis összegű követelésekre, ahol a kollektív kár a piaci méretekhez viszonyítva sokkal nagyobb.^[6] A magas költségek és a pereskedés kockázata gazdaságtalanná teszi a fogyasztó számára, hogy olyan bírósági eljárási illetékeket, ügyvédi és szakértői díjakat fizessen, amelyek esetleg meghaladják a kártérítés mértékét. Ezért szükséges közérdekű perlés útján beavatkozni a fogyasztó védelme érdekében.

Ennek felismerésén túl azonban meg kell állapítani azt is, hogy nincsenek egységes szabályozási keretek a határokon átnyúló közérdekű perindítás eljárásjogi szabályozása tekintetében. A magánjogi kollíziós anyagi és eljárási szabályok az egyéni fogyasztóra szabottak. Az irányadó kollíziós anyagi és eljárásjogi szabályok előírják, hogy a fogyasztó saját bírósága előtt indíthat pert a külföldi vállalkozással szemben, azonban nincs olyan jogszabályhely, amely kifejezetten a nevesítetlen fogyasztók széles körének védelmében eljáró, közérdekű perindításra feljogosított szervezetek^[7] határon átnyúló perlésére vonatkozna. A kérdés úgy is feltehető, hogy egy ilyen tagállamokon átnyúló jogsértés miatt indított közérdekű perben van-e a magyar bíróságnak joghatósága, továbbá mely állam jogát kell alkalmazni? A tanulmányban az Európai Bíróság joggyakorlatának segítségével mutatom be a határon átnyúló jogsértésekkel szemben indított közérdekű keresetek kapcsán felmerülő alkalmazandó jog és joghatóság megállapításának problémájára adandó megoldásokat.

III. A JOGHATÓSÁG VIZSGÁLATA HATÁRON ÁTNYÚLÓ JOGSÉRTÉSEKKEL SZEMBEN INDÍTOTT KOLLEKTÍV JOGÉRVÉNYESÍTÉS SORÁN

1. Fogyasztót megillető különös joghatósági szabályok

A joghatóság vizsgálata alapvetően két kérdést vet fel. Egyik, hogy a vállalkozások által nyújtott szolgáltatás igénybevétele, az erre irányuló szerződések hazánkba irányuló alkalmazása tekinthető-e olyan jogviszonynak, amely alapján az egyéni per elbírálása magyar bíróság joghatósága alá tartozik; a másik, hogy amennyiben az első kérdésre igen a válasz, a közérdekű kereset alapján indított perre is irányadóak lesznek-e ezek a rendelkezések?

[5] Az Alkotmánybíróság a devizahiteles perekkel összefüggésben hozott határozatában arra az álláspontra helyezkedett, hogy az ilyen ügyekben a jogviták hatékony és gyors befejezése lehetőségének törvényi biztosítása közérdek. Vö. 2/2015. (II. 2.) AB határozat 41. pont., ABH 2015, 31.

[6] Ötből egy európai fogyasztó nem fordul bírósághoz 1000 eurónál alacsonyabb összeg miatt. Az emberek fele azt állítja, hogy 200 eurónál alacsonyabb összeg miatt nem fordul bírósághoz (az igazságszolgáltatáshoz való hozzájutásról szóló külön Eurobarométer jelentés, 2004. október, 29. o.).

[7] Lásd: Ptk. 6:105. §-ának (1) bekezdését.

Az Európai Unión belül székhellyel rendelkező vállalkozásokkal szembeni eljárások esetében elsősorban az Európai Parlament és Tanács polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló átdolgozott, 2012. december 12.-i 1215/2012/EU rendelete^[8] (a továbbiakban: Brüsszel Ia. rendelet) rendelkezései az irányadók.^[9]

A fenti kérdések megválaszolása tekintetében nem kell csupán a saját jogi logikánkra hagyatkoznunk, az Európai Unió Bírósága már több ügyben is érintette a kérdést. Az Európai Bíróság döntései alapján szinte elvszerűen rajzolódik ki a határokon átnyúló jogsértésekkel szembeni kollektív fogyasztói igényérvényesítés megítélésének következetesnek tekinthető joggyakorlata, valamint a kollektív fellépések szükségessége. Az Európai Unió Bírósága a C464/01. sz. *Gruberügy*^[10] 34. pontjában kifejtette, hogy a fogyasztóra vonatkozó Brüsszel I. rendelet^[11] 15. cikk (1) bekezdésének c) pontja [jelenleg Brüsszel Ia rendelet 17. cikk (1) bek. c) pontja] kivételt képez az általános joghatósági szabály alól, valamint az ugyanezen rendeletben meghatározott, a szerződések esetén előírt különös joghatósági szabály alól is. Így amennyiben a Brüsszel I. 15. cikk (1) bekezdésének c) pontja értelmében a kereskedő tevékenysége a fogyasztó lakóhelye szerinti „tagállamra irányulónak” tekinthető, a jogvitára a fogyasztó lakóhelye szerinti bíróságok rendelkeznek hatáskörrel, ha a 16. cikkének (1) bekezdése [jelenleg 18. cikk (1) bek.] alapján a fogyasztó e bíróságok előtt indít keresetet.^[12] Ennek a fogyasztóra kedvezőbb joghatósági szabály alkalmazásának az indoka az Európai Bíróság döntései szerint, hogy védelmet kell nyújtani a fogyasztónak hátrányos pozíciója miatt.^[13]

2. Joghatósági szabályok alkalmazása kollektív jogérvényesítési eljárások során

A probléma nyilvánvaló: a fogyasztók kollektív jogainak érvényesítésre szolgáló közérdekű pert nem a jogérvényesítési lehetőségeit tekintve hátrányban lévő fogyasztó indítja meg, hanem az arra feljogosított civil szervezet vagy

[8] HL L 351, 20.12.2012, 1–32

[9] Az Európai Unió Bíróságának tárgyalt döntései még a 2012. december 12. napjától átdolgozott Brüsszel Ia. rendelet előtt hatályban lévő 44/2001/EK tanácsi rendelet (a továbbiakban: Brüsszel I. rendelet) alkalmazása során születtek, de a két rendelet jelen ügyben releváns rendelkezései tartalmilag azonosak, így csak az átszámozást jelzem [...] zárójelben.

[10] [2005] I-00439.

[11] A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, HL 12, 16.1.2001, o. 1–23.

[12] Ugyanez a megállapítás a C-585/08. és C-144/09. sz. Pammer és Hotel Alpenhof egyesített ügyek 53. pontjában.

[13] Pl.: C-180/06. sz. Islinger ügy 41. pont, C96/00.sz. Gabriel ügy 39. pont, C89/91. sz. Shearson Lehmann Hutton ügy 18. pont.

állami szerv, amely a vállalkozással egyenlő pozícióban van.^[14] Az *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León és az Anuntis Segundamano España SL* közötti C413/12. sz. ügyben^[15] kifejezetten fogyasztóvédelmi szervezet közérdekű keresete kapcsán mondta az Európai Bíróság, hogy a tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazásának megszüntetése érdekében a fogyasztóvédelmi szervezetek részére biztosított eljárési eszközöket illetően a szervezetek nincsenek hátrányos helyzetben az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest, így nem hivatkozhatnak a fogyasztókat (hátrányos, gyengébb szerződési pozíciójuk miatt) megillető, kedvezőbb kollíziós anyagi és eljárási szabályokra. A felmerülő probléma tekintetében mérőföldkőnek számít a fogyasztók kollektív érdekeit sértő tisztességtelen általános szerződési feltételek alkalmazása miatt a *Verein für Konsumenteninformation és Karl Heinz Henkel* közötti C-167/00. sz. ügyben született ítélet.^[16] Az Európai Bíróság azt állapította meg, hogy jelentős mértékben hátrányosan érintené a tisztességtelen feltételek alkalmazásának megszüntetése érdekében a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13 irányelv 7. cikkében előírt eljárások tényleges érvényesülését, ha ezen eljárásokat csak a gazdálkodó szervezet székhelye szerinti tagállamban lehetne megindítani.^[17] Az ügyben az alapjárás egy ausztriai fogyasztóvédelmi egyesület közérdekű keresete alapján indult egy német vállalkozással szemben, tisztességtelen általános szerződési feltételek alkalmazásának megakadályozása iránt. Az ítélet 22. pontja rögzíti, hogy ugyan a keresetindítási jog nem a szerződéses jogviszonyból ered, hanem törvényen alapul, mindazonáltal szerződéses eredetű, és a keresetindítás arra szolgál, hogy elhárítsa a fogyasztókat esetlegesen érő jövőbeni károkat. Az Európai Bíróság döntése szerint az olyan fogyasztóvédelmi szervezetek által benyújtott keresetek alapján indult ügyek, amelyek célja a tisztességtelen szerződések alkalmazásának megakadályozása és megelőzése, a Brüsszel I. rendelet 5. cikk 3. pontjának [Brüsszel Ia. rendelet 7. cikk 2. pont] hatálya alá tartoznak. A *Henkel*-ítéletben írtakat azóta az Európai Bíróság megerősítette több ügyben is.^[18] Az Európai Bíróság a *Henkel* ügyben kimondta azt a nagyon fontos tételt is, hogy a fogyasztóvédelmi szervezet az általa támadott szerződésekben félként nem vett részt, ezért a jogvitát a Bíróság nem szerződésből eredő pernek minősítette, így az ezzel összefüggő joghatósági okok alkalmazását is kizárta. Ezzel

[14] Erre utaló álláspont olvasható a C347/08. sz. Vorarlberger ügyben hozott ítélet 42. pontjában is. E szerint egy pert indító társadalombiztosítási szerv nem tekinthető gazdaságilag gyengébb és jogilag kevésbé tapasztalt félnek egy felelősségbiztosítónál. Hasonló értelmezést találunk a C463/06 sz. FBTO Schadeverzekeringen ügyben is: a társadalombiztosítási szerv nem tekinthető a bírósági joghatósági szabályok alkalmazása során védelemre szoruló, gyengébb félnek.

[15] HL C 343., 2012.11.10.

[16] HL 2002 I-08111.

[17] HL 2002 I-08111, 43. pont.

[18] Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León és az Anuntis Segundamano España a SL közötti C413/12. sz. ügy 21. pontja; Verein für Konsumenteninformation és az Amazon EU Srl közötti C-191/15. sz. ügy 38. pontja.

együtt jogellenes károkozásból, illetve azzal egy tekintet alá eső cselekményből eredő igénynek minősítette a fogyasztóvédelmi szervezet által a tisztességtelen szerződési feltételek alkalmazásának megszüntetése iránti követelését. Ennek jelentősége kiemelkedő a tárgyalta kérdés kapcsán. A C133/11. sz. *Folien Fischer AG* ügy ítéletében^[19] (36-52. pont) megjelenik az egyértelmű magyarázat is, miszerint a jogellenes károkozással kapcsolatos különös joghatósági szabály nem a gyengébb fél védelmének céljával született (szemben a speciális joghatósági szabályokkal, mint a fogyasztó).

A *Henkel* ügyben kifejtettek elsőre szemet szúrhatnak, hiszen a magyar polgári anyagi jog dogmatikai rendszerében rendkívül idegenül hat a tisztán kötelmi alapokon nyugvó általános szerződési feltételek tisztességtelensége miatti igényérvényesítést nem szerződésből eredő pernek minősíteni. Azonban a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2008. június 17-i 593/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: Róma I. rendelet), illetve a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, 2007. július 11-i 864/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (Róma II. rendelet) hatályát illetően hangsúlyozni kell, hogy a „szerződéses kötelezettség” és a „szerződésen kívüli kötelmi viszony” e rendeletekben szereplő fogalmát önálló módon, elsősorban a rendeletek rendszerére és célkitűzéseire figyelemmel kell értelmezni. Mindkét rendelet 7. preambulum bekezdésének megfelelően nemcsak e rendeletek, hanem a Brüsszel I. rendelet koherens alkalmazásával kapcsolatos célkitűzést is figyelembe kell venni, mely 5. cikke többek között különbséget tesz a szerződés vagy szerződéses igény, valamint a jogellenes károkozással, a jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy az ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyek között.^[20] A „jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyek” a Brüsszel I. rendelet 5. cikkének 3. pontja szerinti fogalma magában foglalja az összes olyan kérelmet, amely az alperes felelősségének megállapítására irányul, és amely nem kapcsolódik az ezen utóbbi rendelet 5. cikkének 1. pontja szerinti szerződéshez vagy egy szerződéses igényhez.^[21]

3. A joghatóságot megalapozó egyéb szempontok vizsgálata

A Brüsszel Ia. rendelet 7. cikke 2. pontjának központi eleme az a hely, ahol a káresemény „bekövetkezhet.” A Bíróság a C133/11. sz. *Folien Fischer AG* ügy 39. pontjában, továbbá a C523/10. sz. *Wintersteiger* ügy 19. pontjában ezzel kapcsolatosan azt fejtette ki, hogy az „5. cikk 3. pontjában [Brüsszel Ia. rendelet 7. cikk 2.] található – azon hely, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkez-

[19] HL C 204., 2011.7.9.

[20] ERGO Insurance és Gjensidige Baltic ügy, C359/14 és C475/14., 43. pont.

[21] ERGO Insurance és Gjensidige Baltic ügy, C359/14 és C475/14., 45. pont.

het – kifejezés magában foglalja egyrészt azt a helyet, ahol a kár, másrészt azt a helyet, ahol a kárt okozó esemény bekövetkezett, ezért a felperes választásától függően az alperes perelhető mind az egyik, mind a másik hely szerinti bíróság előtt”. Ezek vizsgálata során figyelembe lehet venni a joghatóság megállapítása során, ha egy a honlap neve után az országra utaló végződés szerepel, a honlap nyelvét, a szerződéskötés nyelvét, a fizetés pénznemét, a felhívott jogszabályhelyeket stb.

IV. AZ ALKALMAZANDÓ JOG MEGHATÁROZÁSÁNAK KÉRDÉSE

A *Henkel* ügyben lefektetett elvi megállapításból kifolyólag a fogyasztók további károsodástól való megóvása és a fogyasztók kollektív jogainak védelme nem tekinthető szerződésből eredő jogérvényesítésnek, ezért az esetleges perbeli jogvitában alkalmazandó anyagi jogi rendelkezéseket a Róma I. rendelet, valamint a Róma II. rendelet segítségével, pontos minősítést követően kell meghatározni.

A fogyasztók és vállalkozás közötti szerződéses jogviszonyokra alkalmazandó jog meghatározása szempontjából a Róma I. rendelet 6. cikkének (2) bekezdése akként rendelkezik, hogy az 5. és 7. cikk sérelme nélkül egy olyan szerződésre, amelyet egy természetes személy üzleti vagy szakmai tevékenységén kívüli célra (fogyasztó) kötött egy másik, az üzleti vagy szakmai tevékenysége gyakorlásának keretében eljáró személlyel (vállalkozó), annak az országnak a joga az irányadó, ahol a fogyasztó szokásos tartózkodási helye található, feltéve, hogy a vállalkozó üzleti vagy szakmai tevékenységét abban az országban folytatja, ahol a fogyasztó szokásos tartózkodási helye található; vagy minden más esetben ilyen jellegű tevékenységei ebbe az országba vagy az ezen országot is magában foglaló országokba irányulnak, és a szerződés e tevékenységekkel kapcsolatos. A Róma II. rendelet pedig e körben két szabályt tartalmaz. A 4. cikk (1) bekezdése értelmében, ha e rendelet másképp nem rendelkezik, a jogellenes károkozásból eredő szerződésen kívüli kötelmi viszonyra azon ország jogát kell alkalmazni, amelyben a kár bekövetkezik, függetlenül attól, hogy mely országban következett be a kárt okozó esemény, valamint függetlenül attól, hogy ezen esemény közvetett következményei mely országban vagy országokban következnek be. A 6. cikk (1) bekezdése alapján pedig a tisztességtelen versenyt megvalósító cselekményből eredő szerződésen kívüli kötelmi viszonyra alkalmazandó jog azon ország joga, amelyben az a versenyviszonyokat vagy a fogyasztók kollektív érdekeit sérti vagy sértheti.

Lényeges rámutatni, hogy a Róma II. rendelet 6. cikkben foglalt különös szabálya nem képez kivételt a 4. cikk (1) bekezdésében foglalt általános szabály alól, hanem egyértelművé teszi azt. A tisztességtelen versennyel összefüggő esetekben a kollíziós szabálynak biztosítania kell a verseny résztvevőinek, a fogyasztóknak és általában a köznek a védelmét, valamint a piacgazdaság

megfelelő működését. A joghatósági kérdések kapcsán bemutatott *Henkel* ügyben hozott Európai Bírósági döntés alapján, továbbá a tárgyalta jogszabályok koherens alkalmazásának kötelezettségét is figyelembe véve, az alkalmazandó jog meghatározása során is a *Henkel* ügyben kifejtett minősítést kell alkalmaznunk. Mindezek alapján, tekintettel arra, hogy az általános szerződési feltételek megtámadása iránti kollektív jogérvényesítés keretében támasztott követelést nem szerződésből eredő igénynek kell tekintenünk, így az alkalmazandó jog meghatározását is a Róma II. rendeletben kell keresnünk.

Az Európai Unió Bírósága újabb mérőföldkőnek számító ítéletet hozott a *Verein für Konsumenteninformation* és az *Amazon EU Sàrl* közötti C-191/15. sz. ügyben. Az ítélet 42. pontjában írtak szerint a tisztességtelen verseny magában foglalja az általános értékesítési feltételek közé beiktatott tisztességtelen feltételek alkalmazását. Az állítólagosan jogellenes szerződési feltételeknek a valamely tagállamban letelepedett, és más lakóhellyel rendelkező fogyasztókkal elektronikusan kereskedelem keretében szerződéseket kötő vállalkozás általi alkalmazásával szemben indított jogsértés megszüntetésére irányuló eljárásra alkalmazandó jogot a Róma II. rendeletnek megfelelően kell meghatározni, míg a valamely adott szerződési feltétel értékelésére alkalmazandó jogot mindenkor a Róma I. rendelet alapján kell meghatározni, függetlenül attól, hogy erre az értékelésre egyéni vagy közérdekű keresettel összefüggésben kerülne sor.

A közérdekű perek célja annak megakadályozása, hogy a sérelmezett feltételek szerződéses kötelezettségeket keletkeztessenek. Az ilyen peres eljárás nem ténylegesen megkötött egyedi szerződésekre vonatkozik, a lényege az a kármegeelőző eljárás, amely keretében absztrakt módon felülvizsgálják a kifogásolt feltételeket. Ebből következően az Európai Unió Bírósága jogértelmezésében különbséget tesz egyrésről az érintett feltételek értékelése, másrésről pedig az említett feltételek alkalmazásának megszüntetésére irányuló eljárás között. A közérdekű peres eljárásra alkalmazandó jogot aszerint kell meghatározni, hogy hol helyezhető el a tisztességtelen feltétel alkalmazását megvalósító cselekményből eredő szerződésen kívüli kötelmi viszonyra alkalmazandó jog, vagyis azon ország joga, amelyben az a versenyviszonyokat vagy a fogyasztók kollektív érdekeit megsértettek vagy sérthették. Ezzel együtt, amennyiben olyan jogszabály megsértésére hivatkoznak, amelynek az a célja, hogy megvédje a fogyasztók érdekeit az általános értékesítési feltételekben szereplő tisztességtelen feltételek alkalmazásával szemben, az általános szerződési feltétel értékelésére alkalmazandó jogot az alapján kell meghatározni, amely tagállamba a tevékenység irányul.^[22]

A Bíróság egyértelműen állást foglalt abban is, hogy ezt az alkalmazandó jogelvet jogválasztással sem lehet megkerülni. A Róma II. rendelet a jogvita felei közötti kapcsolatok keretein túllépő kollektív érdekek védelmét célozza, melyet lerontana, ha lehetővé tennék e szabály jogválasztáson alapuló kizárását. Ezál-

[22] *Verein für Konsumenteninformation* és az *Amazon EU Sàrl* közötti C-191/15. sz. ügy 58. pont.

tal elkerülhető, hogy egy vállalkozás az általános szerződési feltételeiben előírja, hogy a számára kedvezőbb tagállam jogát kell alkalmazni az általa megkötött szerződésekre. Ezzel megakadályozható, hogy egy vállalkozás ténylegesen kiválaszthassa azt a jogot, amelynek hatálya alá a szerződésen kívüli kötelmi viszonyoknak tartoznia kell, így pedig kivonhatná magát a Róma II. rendeletben támasztott feltételek alól.

Az Európai Bíróság az Amazon ügyben hozott ítéletében foglaltakat mélyítette el a C-272/18. számú *Verein für Konsumenteninformation kontra TVP Treuhand- und Verwaltungsgesellschaft für Publikumsfonds mbH & Co KG* ügyben.^[23] Az ítélet jelentősége kettős: egyrészt a korábbi joggyakorlat során kialakított minősítési álláspontjait erősítette meg az Európai Bíróság, továbbá az alkalmazott joghatósági és kollíziós anyagi jogi szabályok alkalmazásával kapcsolatos további minősítési kérdéseket tisztázott. Az alapügyben szereplő vagytonkezelési szerződések, amelyeknek tárgya betéti társaságban fennálló részesedés kezelése, nincsenek kizárva a Róma I rendelet 1. cikke (2) bekezdésének f) pontjának hatálya alól.^[24] A Róma I. rendelet 6. cikke alkalmazhatóságának szempontjából lényeges minősítés szerint az alapügyben szóban forgó szerződések, amely keretében a szolgáltatásokat a fogyasztó számára távolról, egy másik ország területéről a fogyasztó szokásos tartózkodási helye szerinti országban nyújtják, nem tartoznak Róma I. rendelet 6. cikke (4) bekezdésének a) pontjában előírt kizártság hatálya alá. A 93/13/EGK tanácsi irányelv rendelkezéseit értelmezve, a vállalkozó és a fogyasztó között kötött, kültági részesedés kezelésére irányuló vagytonkezelési szerződésben szereplő olyan kikötés, amelyet egyedileg nem tárgyaltak meg, és amely értelmében a betéti társaság székhelye szerinti tagállam joga alkalmazandó, e rendelkezés értelmében tisztességtelen akkor, ha megteveszti a fogyasztót azáltal, hogy azt a benyomást kelti benne, hogy a szerződésre kizárólag e tagállam joga az irányadó, anélkül hogy tájékoztatná a fogyasztót arról, hogy a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó kollíziós jog értelmében részesül az azon nemzeti jog kógens rendelkezései által számára biztosított védelemben is, amely e kikötés hiányában lenne alkalmazandó.

V. KÖZÉRDEKŰ FELLÉPÉS A FOGYASZTÓK ÉRDEKÉBEN AZ EURÓPAI UNIÓ HATÁRAIN TÚL – A LUGANÓI EGYEZMÉNY

A Svájcjal, Norvégiával és Izlanddal folytatott együttműködést elősegíteni hivatott Luganói Egyezmény a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (a továbbiakban

[23] C-272/18. sz. *Verein für Konsumenteninformation kontra TVP Treuhand- und Verwaltungsgesellschaft für Publikumsfonds mbH & Co KG* ügyben 2019. október 3-án hozott ítélet ECLI:EU:C:2019:827.

[24] C-272/18. sz. ítélet rendelkező rész 1.

Egyezmény)^[25] célja, hogy elérje az uniós országok, valamint Svájc, Norvégia és Izland között a határozatok mozgásának azonos szintjét. Ezáltal a vizsgálódási látókörünkbe kerül az a kérdés is, hogy az előzőekben taglalt, a tagállamokra kötelező erővel bíró jogi normákon, valamint az Európai Unió Bíróságának jogértelmezésen alapuló szabályozási elvrendszer mennyiben alkalmazható, ha a fogyasztói jogok megsértésére nem az uniós valamely tagállamában letelepedett, hanem az uniós jog „határán” túl elhelyezkedő országban, így Svájcban, Norvégiában vagy Izlandon székhellyel rendelkező vállalkozás által kerül sor.^[26]

Az Egyezmény a joghatóságra, valamint a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozik a polgári és kereskedelmi ügyekben. Az Egyezmény az uniós országok közötti polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló hatályos uniós szabályokat követi. A szabályok ennek értelmében hasonlóak az EU-ban, valamint Svájcban, Norvégiában és Izlandon. Az Egyezmény továbbá megkönnyíti a határozatok kölcsönös elismerését és az említett országok nemzeti bíróságai által továbbadott határozatok végrehajtását.

Az Egyezmény előírja, hogy az általa kötelezett valamely államban lakóhellyel rendelkező személy – állampolgárságára való tekintet nélkül – az adott állam bíróságai előtt perelhető. Azonban – és számunkra ez a különösen érdekes – az egyezmény különös joghatósági szabályokról rendelkezik a jogellenes károkozással (sérülést vagy kárt okozó jogsértő magatartás vagy jogsértés), jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel (olyan jogellenes magatartás, amelynek tekintetében a károsult polgári jogi jogorvoslatra jogosult) vagy ilyen cselekményből fakadó igényvel (valamely másik személynek vagy vagyontárgyának kárt okozó gondatlanság vagy mulasztás, amely esetben valamely személy polgári jogi felelősség alá vonható) kapcsolatos ügyekben, mely szerint azon bíróság rendelkezik joghatósággal, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet.

Azt, hogy melyik állam jogát kell alkalmazni, milyen szabályok szerint alapítják meg a magyar bíróságok joghatóságukat, és milyen eljárási szabályok alapján járnak el, valamint milyen feltételekkel ismerhetők el és hajthatók végre a külföldi bíróságok által hozott határozatok, a nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény rendelkezései határozzák meg, azzal, hogy a törvény szubszidiárius jellegét rögzíti a nemzetközi szerződések és az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusai (vagyis a rendeleteket) vonatkozásában.^[27]

[25] Egyezmény a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 147/5.

[26] Dánia az egyezmény különálló szerződő fele, mivel nem részes fele az egykori Brüsszel I. rendeletnek (44/2001/EK tanácsi rendelet), amelynek helyébe a későbbiekben a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1215/2012/EU rendelet lépett.

[27] Nmjtv. 1-2. §.

Az Európai Gazdasági Közösség (EGK) akkori hat tagállama 1968. szeptember 27. napján Brüsszelben egyezményt kötött a bírósági joghatóságról, valamint a bírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról polgári és kereskedelmi ügyekben.^[28] A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló 1988. évi első Luganói Egyezmény a Brüsszeli Egyezménnyel párhuzamos egyezményként a Brüsszeli Egyezmény vívmányainak további európai országokra való kiterjesztését szolgálta. Később a polgári és kereskedelmi ügyekben a többször átdolgozott Brüsszel I. rendelet az uniós tagállamok tekintetében a Brüsszeli Egyezmény helyébe lépett.^[29]

A Brüsszel Ia. rendelet szabályai csak akkor alkalmazandók, ha az alperes lakóhelye, székhelye, szokásos tartózkodási helye uniós tagállamban van, illetve az elismerendő, végrehajtandó határozatot tagállami bíróság hozta. A rendelet tehát csak uniós viszonylatban írja felül a hazai szabályozást, egyébként pedig a már hatályos, harmadik országokkal kötött nemzetközi megállapodásokhoz képest is szubszidiárius jelleggel.^[30]

A második Luganói Egyezmény 2. számú jegyzőkönyvének 1. cikk (1) bekezdése arra kötelezi a bíróságokat, hogy ne csupán az egyezmény által kötelezett többi állam bíróságainak határozatait vegyék figyelembe, ahogyan azt az 1988. évi egyezmény megfelelő rendelkezése is előírta, hanem az Európai Bíróság magával az egyezménnyel, a korábbi 1988. évi egyezménnyel és a 64. cikk 1. bekezdésében említett eszközökkel kapcsolatos határozatait is. Ezt a kötelezettséget az indokolja, hogy az egyezmény és a rendelet rendelkezései megegyeznek, és annyiban alkalmazandók, amennyiben azok teljesen párhuzamosak.^[31]

Mindamelllett, hogy korábbi tapasztalatok szerint a Luganói Egyezmény értelmezése során rendszerint az Európai Bíróság Brüsszeli Egyezmény-értelmezése körében hozott határozataira utalnak vissza,^[32] az értelmezési klauzula gyakorlati érvényesülését az elmúlt években több uniós döntés is megmutatta más jogi aktusok kapcsán is.^[33]

Figyelembe kell venni, hogy a Brüsszel Ia. rendelet 7. cikk 2. pontjában (korábban Brüsszel I. 5. cikk 3. pontja) úgy rendelkezik, hogy „valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállamban perelhető: [...] 2. jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó ígérennyel kapcsolatos ügyekben annak a hely-

[28] Kengyel, 1992, 166-171.

[29] A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK tanácsi rendelet alkalmazásáról Brüsszel, 21.4.2009 COM(2009) 174, végleges, 1. és 4. o.

[30] Somssich, 2018.

[31] Fausto, 2009, 54.

[32] Köblös, 2008, 140.

[33] Brigitte Schlömp kontra Landratsamt Schwäbisch Hall C467/16. sz. ügy; Pillar Securitisation Sàrl kontra Hildur Arnadóttir C694/17. sz. ügy; Peter Bosworth, Colin Hurley kontra Arcadia Petroleum Limited és társai C603/17. sz. ügy.

nek a bírósága előtt, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet”. E rendelkezésnek a Luganói Egyezmény 5. cikk 3. bekezdésében foglaltakkal való tartalmi azonossága folytán ugyanis elvben nem kizárt a Brüsszel Ia. rendelet alkalmazásához kapcsolódó joggyakorlatra történő hivatkozás. Az Európai Bíróság *Verein für Konsumenteninformation és Karl Heinz Henkel* közötti C-167/00. sz. ügyben hozott ítélete indokolásának – azóta többször megismételt – 50. pontjában foglalt megállapítások alapján pedig a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezményrel (a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény)^[34] összefüggésben a Bíróság már megállapította, hogy a magánszemélyekkel kötött szerződésekben szereplő, tisztességtelennek ítélt feltételek kereskedő általi alkalmazásának megtiltása céljából valamely fogyasztóvédelmi szervezet által benyújtott kármegelőző kereset az ezen egyezmény 5. cikkének 3. pontja értelmében vett, jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügynek minősül.

A magyar bíróságok joghatósága így – a második Luganói Egyezmény 2. jegyzőkönyve szerinti értelmezési klauzulát követve, analóg módon – megállapítható lehet az Egyezmény 5. cikkének 3. pontja alapján is.

VI. A FEJLŐDÉS EURÓPAI ÚTJAI ÉS HAZAI LEHETŐSÉGEI

A globalizálódó gazdaságban, az egyre mélyülő, jogi akadályokat is egyre inkább lebontó belső piacon a fogyasztók és a vállalkozások is egyre jobban kihasználják ezek előnyeit, az élesedő versenyt és az óriási piactér nyújtotta lehetőségeket. Mindez persze ahhoz is vezethet, hogy a fogyasztók széles rétegei találják magukat szembe határokon átnyúló jogsértésekkel, amelyekkel szemben eltérő hatékonyságú nemzeti fogyasztóvédelmi rendszerek veszik fel a harcot.^[35] A hatékony fogyasztói jogvédelem természetesen szofisztikált és több színtéren együttesen érvényesülő eszköztárat kíván meg. A hatékony, határon átnyúló kollektív fellépés megteremtése nem pusztán a tanulmányban bemutatott Európai Bíróság jogfejlesztő tevékenységének köszönhetően érhető el. Az Európai Unió jogalkotója 2020. december 4-én fogadta el a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviselői keresetekről és a 2009/22/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2020/1828 számú irányelvet,^[36] amely a határokon belüli és azokon átnyúló kollektív keresetek szabályozásának egységes keretrendsze-

[34] HL 1972.L299., 32.

[35] A nemzeti modellekhez lásd: Hensler, 2016, 3.

[36] Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/1828 irányelve (2020. november 25.) a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviselői keresetekről és a 2009/22/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről, HL L 409, 4.12.2020, p. 1–27.

rét kívánja megteremteni. Az irányelv ugyanakkor nem teremti meg ez európai szinten egységes kollektív jogérvényesítés jogintézményét, mivel a tagállamoként létező számtalan modellt nem kívánja egységes jogintézmény megalkotásával helyettesíteni. A harmonizációs kényszer, valamint a közérdekű perek hazai új szabályozási kerete lendületet adhat a magyar fogyasztók érdekében történő kollektív fellépéseknek.^[37] Mindezzel együtt érdemes figyelembe venni azt, hogy mindaddig, amíg a feljogosított szervezetek jelentős része más eljárás keretében is képes a jogsértés megszüntetését elérni és szankcionálni (lásd fogyasztóvédelmi hatóság eljárását), vagy akár önkéntes kötelezettségvállalások formájában a fogyasztók vagyoni hátrányainak megtérítését is elérheti,^[38] finanszírozás és kifejezett ezirányú szakmai stratégia nélkül nem számíthatunk a fogyasztók érdekében történő kollektív fellépések elterjedésére.

VII. ÖSSZEGZÉS

A fogyasztói jogérvényesítés magánjogi rendszere igen sokrétű, és szükségyszerűen túlmutat a hagyományos fogyasztói perindítás lehetőségén. Ez a szükségszerűség abból fakad, hogy a fogyasztó számára nyitva álló igényérvényesítési módok a fogyasztók gyengébb pozíciója, perlési képességei miatt kihasználhatatlanul maradnak. A joghoz jutás, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés klasszikus jogelvének hatékony érvényre juttatása megkívánja azt, hogy a fogyasztók igényei, ha nem is egyedi, de kollektív módon védelemre kerüljenek. A fogyasztók kollektív érdekeinek magas szintű védelme az Európai Unió jogalkotása és az Európai Bíróság jogfejlesztő tevékenysége révén is megvalósulhat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK tanácsi rendelet alkalmazásáról Brüsszel, 21.4.2009 COM(2009) 174, végleges.
- Fausto Pocar (2009): *A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2007. október 30-án Luganóban aláírt egyezmény Magyarázó Jelentése* (2009/C 319/01).

[37] Lásd a közérdekű keresetek hazai gyakorlatával kapcsolatban: Gelencsér, 2016; Udvary, 2015, 204-206.; Harsági, 2015, 218.

[38] Lásd pl. GVH kontra Fressnapf – Hungária Állateledel és Felszerelés Nagy- és Kiskereskedelmi Kft. versenyfelügyeleti eljárásban hozott Vj/64/2015 számú határozat.

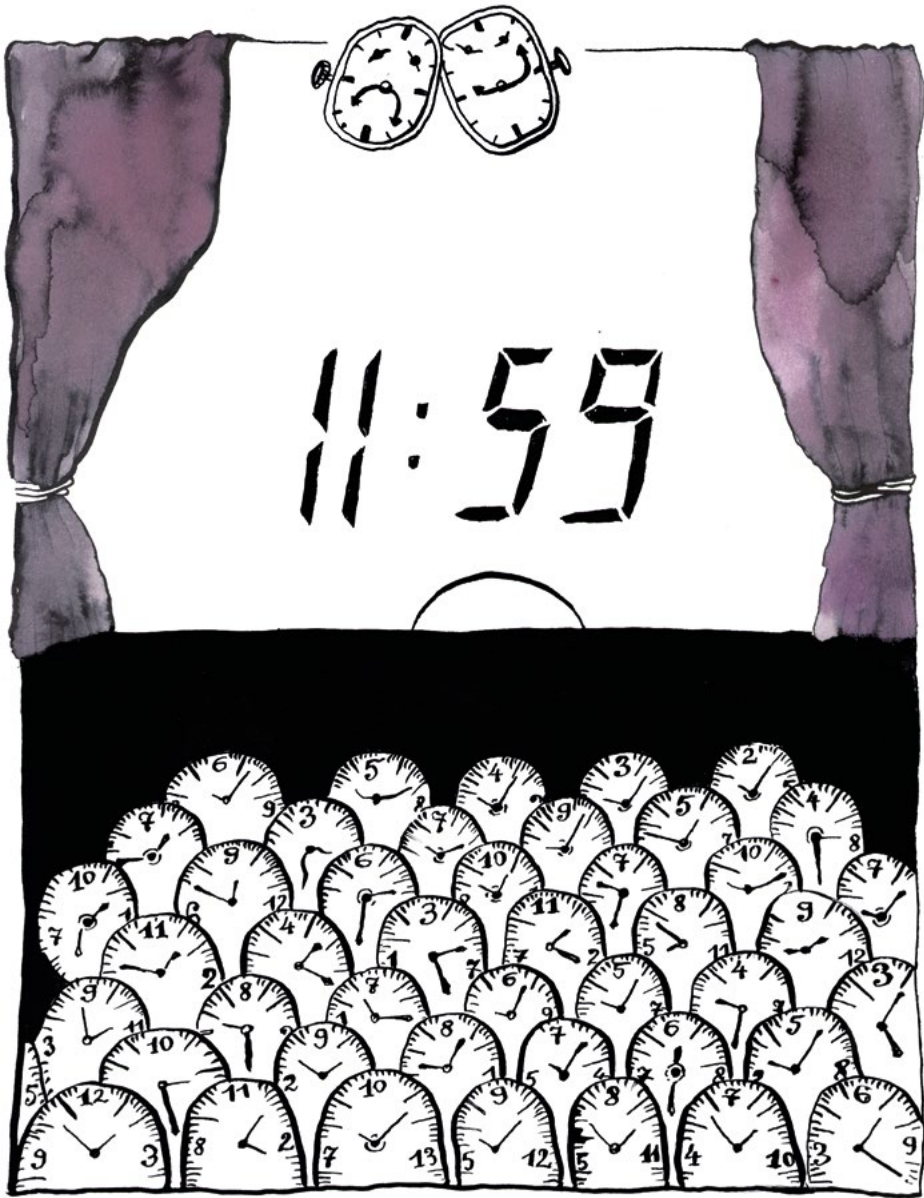
- Gelencsér Dániel (2016): Közérdekű igényérvényesítés Magyarországon I. In: *Eljárásjogi Szemle*. 2016/3. sz. HVG-ORAC, Budapest. (Elérhető: https://eljarasjog.hu/2016-evfolyam/kozerdeku_igenyervenyesites_magyarorszagon_i/#_ftn2).
- Harsági Viktória (2015): A kollektív igényérvényesítés fejlesztési lehetőségei. In: *Acta Univ. Sapientiae, Legal Studies*. 2015/2-4. sz. Sapientia, Kolozsvár.
- Hensler, Deborah R. (2016): The Global landscape of collective litigation, In: Hensler, Deborah R., Hodges, Christopher - Tzankova, Ianika (ed.): *Class Actions in context - How Culture, Economics and Politics Shape Collective Litigation*. 2016/3. sz. Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, Northampton, MA, USA.
- Kárpáti József (2017): *A közérdekű igényérvényesítés egyes kérdései*. (Elérhető: http://www.egyenlobanasmod.hu/tanulmanyok/hu/kozerdeku_igenyervenyesites.pdf. Letöltés ideje: 2017. március 25.).
- Kengyel Miklós (1992): Az európai polgári eljárásjog és a magyar jogfejlődés. In: *Jogtudományi Közlöny*. 1992/3-4. sz.
- Köblös Adél (2008): *A joghatósági megállapodás*. Doktori értekezés. Szegedi Tudományegyetem, Szeged.
- Somssich Réka (2018): Újragondolt nemzetközi magánjog. In: *Jogászvilág*. 2018. március 6. (Elérhető: <https://jogaszvilag.hu/ujragondolt-nemzetkozi-maganjog/>. Letöltés ideje: 2020. április 23.).
- Udvardy Sándor (2015): *Pro Actione Collectiva, A komplex perlekedés amerikai eszközei, különösen a class action összehasonlító vizsgálata az intézmény magyarországi recepciója céljából*. Patrocinium, Budapest.

JOGFORRÁSOK

- 2017. évi XXVIII. törvény a nemzetközi magánjogról.
- A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.
- A Tanács 93/13/EGK irányelve (1993. április 5.) a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/1828 irányelve (2020. november 25.) a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti keresetekről és a 2009/22/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.
- Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.
- Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról (Róma II.).
- Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.).
- Egyezmény a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.
- Egyezmény a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.

Szerényi Gábor, *Most*

154 Szerényi Gábor, Órák